

Set i TV

Også dværge er begyndt i det små

Filmens personer er en gruppe dværge, som under direktørens fravær gør oprør i et opdragelseshjem. At forsøget er mislykket, ser tilskueren på det første billede. En dværg sidder på en stol med et nummerskilt i hænderne og bliver fotograferet til forbryderkartoteket. Han bliver forhørt af en voksen person (der er off screen) men han nægter at udtale sig.

Efter et slagsmål har opdrageren forskanset sig med en af de indsatte, hvis kammerater forsøger at slå døren ind. Dette lykkes ikke og de begynder et destruktionsorgie, sætter ild til direktørens yndlingspalme, kører en bil ind i gården og lader den i timevis køre rundt i en cirkel. De indsatte revolterer mod behandlingen i anstalten, hvor de opdrages til renlighed og orden, mod ernæringen med tømælk, som om de var spædekælve, mod deres arbejde, der består i at vande marker og blomsterpotter. De knuser potterne, brænder blomsterne, kaster skrivemaskinen mod bilen, knuser æg, skærer et tæppe i stykker og styrter bilen ned i et dybt hul. Hvor meget de indsatte er deformerede gennem undertrykkelsen, viser deres overfald på et blindt par, som lever lidt afsides fra anstalten. De indsatte udfolder deres drifter i et anarkistisk orgie ved at benytte bilen til leg og kunststykker. De vil for en gangs skyld spise sig mætte og foranstalter i stedet for et spaghettislagsmål, de danser begejstrede i gården og går i procession med et kors i spidsen, til hvilket de har bundet en abe. Filmen afsluttes af en vanvittig latterscene, hvor en dværg griner af en kamel, som forgæves forsøger at rejse sig op.

»Menneskene skulle kunne leve i et paradis uden herskabsformer, i et anarki – anarki i ordets bedste betydning – ikke noget anarki, hvor man kaster med bomber,« sagde Herzog i en diskussion 1972. Og anarki som alternativ til et samfund med deformation, tvang og abnormitet er netop visionen i dværgefilmen.

I dværgen genkender tilskueren sit eget spejlbillede, og når dværgene revolterer, opstår der en solidarisering mellem tilskueren og dværgene, fordi der er ligheder i undertrykkelsen. De vil befri sig for arbejdets monotoni og meningsløshed, for konsumsamfundets statussymboler, for religionens livsfornegetelse og for indespærringen i anstalten. Legemetts fundamentale behov som seksualitet, hvile og tilstrækkelig mad undertrykkes og dette magtmisbrug gengældes med stigende hævnlyst i filmen. Tilskueren rives med, når de brændende blomster, ild og røgskyer i gården leder

Still/Scene fra »Også dværge er begyndt i det små«.

tanken hen mod et inferno; når bilen, den vestlige verdens hellige ko, forsvinder i et hul i jorden, hvorfra svovldampe synes at stige op; når aben på korset vanhelliger den almægtige katolske kirke. I filmens sorte poesi er abeprocesionen højdepunktet af djævelskhed. Musikken er mesterligt integreret i filmen. To latinamerikanske folkløremelodier ledsager afvekslende ødelæggelserne.

Indblandet i opgøret med de gamle ordensprincipper er scener af dyrisk grusomhed blandt høns, der vækker ækelhed og øger filmens horrorvirkning. Destruktionen er ikke planløs, aktiviteterne retter sig mod opdrageren som repræsentant for det samfund, der har indespærret dværgene, og mod bilen som et eksempel på teknikens undertrykkelse. De hævner sig på bilen ved at deformere dens frie bevægelighed gennem en stadig køren i ring på lignende måde som de selv er blevet indskrænket. Selv om magthaverne har slået revolten ned, så forbliver dog hos aktivisterne den følelse, at det en gang er lykkedes dem at ødelægge undertrykkelsesmekanismerne. Dermed er indtrykket af undertrykkernes totale herredømme ødelagt og det kan ikke oprettes igen.

Det er denne forgæves revoltes positive resultat, som filmens titel også udtrykker det. Dværgene har lært, at det er muligt at revoltet. Den pessimistiske tolkning af filmen, at enhver revolution må ende i totalt kaos, er efter min mening en misforståelse. Først i kaos var det muligt for de indsatte at tilfredsstille deres drifter for en kortere tid og at leve efter deres egne ønsker. De vil tænke på denne fælles oplevelse, når de igen er spærret inde. De er begyndt i det små, de vil med tiden lære mere og en gang befri sig ved en ny revolte.

Det er ikke revoltens nihilisme, men udsigten til en gang at sejre ved revolution der har bidraget til den begejstrede modtagelse af Herzogs film i de latinamerikanske lande, hvor filmen sikkert betyder en stærkere udfordring til overleverede herskabsstrukturer end i Vesteuropa. Herzogs surrealistiske fantasi skaber billeder fulde af kraft og fascination, der i deres visionære indhold og deres provokation af kritikere sammenlignes med Buñuels »Viridiana« og »Las Hurdes«. Dværgene er begyndt at lære, hvordan man laver oprør. Hvor når begynder vi?

Peter Gottschalk

■ **OGSÅ DVÆRGE ER BEGYNDT I DET SMÅ**
Auch Zwerge haben klein angefangen. Vesttyskland 1970. **P-selskab:** Werner Herzog Filmproduktion (München). **P-leder:** Francisco Ariza. **P/Instr/Manus/Musik-arr:** Werner Herzog. **Foto:** Thomas Mauch. **Klip:** Beata Mainka-Jellinghaus. **Tone:** Herbert Prasch. **Medv:** Helmut Döring (Hombre), Gerd Gickel (Pepe), Paul Glauer (Deputeret), Erna Schwenedtner (Azucar), Gisela Hartwig (Pobrecita), Gerhard Marz (Territory), Hertel Minkner (Chicklets), Alfredo Piccini (Aselmo), Gertraud Piccini (Piccini), Brigitte Saar (Cochina), Marianne Saar (Theresa), Erna Smolarz (Schweppes), Lajos Zsarnoczay (Chaparro). **Længde:** 96 min. **Prem:** TV 30.3.73.

Da Werner Herzogs film er så godt som ukendte herhjemme (og i øvrigt i mange andre lande også), har Kosmorama's redaktion bedt Peter Gottschalk om at supplere analysen af »Også dvæрге er begyndt i det små« med en anmeldelse af »Livstegn«, der tidligere er blevet vist i TV.

Livstegn

1941. Gennem Kretas bjergrige landskab kører en lastbil. Den transporterer den sårede tyske faldskærmsjæger Stroszek til den nærmeste landsby, hvor han hos en græsk familie plejes af datteren Nora, som han senere gifter sig med. For at komme til kræfter sendes han til øen Kos, der hidtil er blevet skånet for krigen. Her skal han sammen med to andre soldater bevogte et gammelt venetiansk kastel, hvori der befinder sig et ammunitionsdepot. Det ensformige liv, varmen og lediggangen giver snart de tre soldater og Nora problemer. For at få tiden til at gå forsøger de hver for sig at finde noget at beskæftige sig med. Becker oversætter gamle indskrifter, Meinhard bygger en kakerlakfælde, Stroszek arbejder og tager ekstravagter, Nora laver mad. Deres eneste fælles beskæftigelse er på Stroszeks forslag at bygge fyrværkeri-raketter af gammel ammunition.

Da Stroszek en dag sidder på kajen sammen med tre græske drenge, ser han på solreflekserne i vandet og overfalder af kortvarig sindsforvirring. For at komme væk fra lediggangen, melder han sig hos øens kommandant og bliver den følgende dag sendt på patruljering sammen med Meinhard. Fra et bjerg kan de se ud over en dal med tusindvis af vindmøller. Den flimrende varme og de tusindtallige cirkelbevægelser udløser vanviddet hos Stroszek. Kun med møje overmander Meinhard den vildt skydende Stroszek. Da Stroszek næste dag erfarer, at Meinhard har meldt episoden til kommandanten, går han amok. Med sit gevær jager han Nora, Becker og Meinhard ud af kastellet og truer med at sprænge ammunitionsdepotet i dermed byen i luften. Han skyder sine raketter op mod solen og angriber byen, men han dræber kun et æsel og skyder en stol i brand.

Stroszek erkender nu for første gang sit livs bestemmelse, at sende livstegn ud, og han illuminerer nattehimmelen med et grandios fyrværkeri. Det lykkes imidlertid nogle soldater at klatre over murene og overmande ham. Han køres væk i en lastbil på en vej gennem et ørkesløst landskab.

»Lebenszeichen« er en film om Stroszeks oprør mod sit livs meningsløshed. I talrige episoder skildres i denne handlingsfattige film tilstande, som fører til hans vanvidsanfald og hans privatkrig. Hovedmotiv er den falske fredsfornemmelse i krigstid, kommunikationsvanskeligheder, selvrealisering i en grænse-

situation og et titanisk oprør, som slår fejl. Ved stationeringen på kastellet oplever Stroszek en i krigstid irreal idyl, hvor han må betragte landskabets skønhed, den rolige vagttjeneste, solens varme og den fredelige tilstand på øen som er ham totalt fremmed og derfor fjendtlig. Kommunikationsvanskelighederne trækker ham ud i isolation. Solens trykkende hede, fiskestemens og møllevingernes cirkelbevægelser udløser vanvidsanfaldene hos ham. Cirklen er hos Herzog symbolet på håbløsheden. Den, som én gang er kommet ind i en cirkelbevægelse, kan aldrig mere komme ud, han kan kun gå til grunde. I Meinhards fortælling findes der for hønen, som løber på kridtcirklen, ingen anden udvej end døden.

Stroszek ser sig omgivet af gamle kulturers døde tegn. Han er tvunget ind i en tilstand af passivitet, som han forgæves forsøger at gennembryde med små aktiviteter som ekstravagter, arbejde og raketfremstilling. Han er udleveret til naturen, som trækker ind i hans bevidsthed som en magt, der omslutter ham, og som han ikke kan slippe bort fra, fordi han er bundet af vagtordren. Sekvensen med det første vanvidsanfald viser menneskets værgeløshed overfor naturen. Han sidder på kajen og snakker med nogle drenge. En af dem siger på græsk til Stroszek: »Hvis jeg kunne tale, hvad skulle jeg så sige?« Men drengen er stum. Denne udtalelse skal tolkes som en karakterisering af Stroszeks situation. Nu følger en montage:

solreflekserne danner kredse i vandet en kredsende fiskestime under et stykke brød

mennesker er standset op på en plads bryllupsbilledet med en sindsforvirret Stroszek som brudgom vellystigt hvæsende katte en døende spurv i det hede sand gravsten den kredsende fiskestime solreflekser i vandet.

Omgivelsernes pres får ham til at bukke under. I montagen visualiseres Stroszeks indre tilstand. Historien, som han fortæller sin kone, er ligeledes en vigtig kommentar til hans situation. En ubåd er dukket op i nærheden af øen, nogle soldater stiger op på dækket og betragter solnedgangen. Derfor bemærker de ikke, at fjendtlige fly nærmer sig. Båden må hurtigt dykke og tre mand drukner. Mændene beundrer det pragtfulde skue, men ud fra den nedgående sol angriber de fjendtlige fly; mændene må betale med livet. Naturen er deformeret af krigen og dræber mennesket.

Stroszek har hele sit liv været uden succes, først i livets ensformighed på øen bliver han sig dette bevidst. Han afbryder forbindelsen med alle og trækker sig tilbage for helt at kunne opleve sin egen eksistens. Som eneste lyspunkt fra sin barndom husker han, at han kunne fange ørreder med hånden. Han fin-